

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Навчально-науковий інститут мистецтв

Кафедра образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та
реставрації

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОСНОВИ РЕСТАВРАЦІЇ ТВОРІВ СТАНКОВОГО ЖИВОПИСУ

Освітня програма **«Образотворче мистецтво»**

Першого (бакалаврського) рівня

Спеціальність **023 «Образотворче мистецтво, декоративне
мистецтво, реставрація»**

Галузь знань **02 Культура і мистецтво**

Затверджено на засіданні кафедри

Протокол № 8 від «18 »01. 2024 р.

м. Івано-Франківськ – 2024 р.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Основи реставрації творів станкового живопису
Викладач	Попенюк Юлія Анатоліївна - кандидат мистецтвознавства, доцент
Контактний телефон викладача	+380678112523
E-mail викладача	yuliya.popenyuk@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua
Консультації	Консультації із студентами проводяться відповідно до графіку розміщеного на інформаційному стенді та сайті кафедри. Також можливі консультації шляхом листування через електронну пошту.
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>Предметом вивчення навчальної дисципліни є основи реставрації станкового живопису, зокрема технологічні процеси спрямовані як на збереження творів мистецтва, так і на максимально можливе відновлення їхнього первісного вигляду, а також ряд консерваційних процесів, які, не змінюючи зовнішнього вигляду твору, запобігають його руйнуванню біологічними організмами і оберігають від втрат.</p> <p>Навчальна дисципліна вивчає реставраційні процеси, що сприяють продовженню життя творів та видалення пізніших записів з авторського живопису, що спотворюють авторський задум і знижують естетичну значущість пам'ятки, - зміцнення фарбового шару, левкасу (грунту) і пошкодженої дошки, видалення потемнілого шару оліфи або олійного лаку, видалення записів, тонування в разі потреби втрачених місць, нанесення захисного шару лаку.</p>	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p>Мета курсу полягає у вивченні теоретичних основ з реставраційної діяльності, а також бази понять та категорій, оволодіння технологічними знаннями, котрі є першоосновою для успішної професійної майстерності.</p> <p>Завданнями, що стоять при викладанні дисципліни «Основи реставрації творів станкового живопису» є : вивчення методів дослідження в реставраційній справі, формування відповідального відношення до творів образотворчого мистецтва та безпечної діяльності в процесі роботи. У разі успішного вивчення дисципліни поглиблюються знання з теорії живопису та правильної творчої художньої діяльності.</p>	
4. Програмні компетентності та результати навчання	
<p>Програмні компетентності</p> <p>ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у галузі образотворчого мистецтва, або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій, положень і методів та характеризується певною невизначеністю умов.</p> <p>ЗК 6. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК 8. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.</p> <p>ФК 4.Здатність оволодівати різними техніками та технологіями роботи у відповідних матеріалах.</p> <p>ФК 8. Здатність проводити аналіз та систематизацію зібраної інформації, діагностику стану збереженості матеріально-предметної структури твору мистецтва.</p> <p>ФК 10. Здатність усвідомлювати важливість виконання своєї частини роботи в команді; визначати пріоритети професійної діяльності.</p>	

Програмні результати навчання

2. Виявляти сучасні знання і розуміння предметної галузі та сфери професійної діяльності, застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях.

6. Застосовувати знання з композиції, розробляти формальні площинні, об'ємні та просторові композиційні рішення і виконувати їх у відповідних техниках та матеріалах.

7. Відображати морфологічні, стильові та кольоро-фактурні властивості об'єктів образотворчого мистецтва, та використовувати існуючі методики реставрації творів мистецтва в практичній діяльності за фахом.

8. Аналізувати, стилізувати, інтерпретувати та трансформувати об'єкти (як джерела творчого натхнення) для розроблення композиційних рішень; аналізувати принципи морфології об'єктів живої природи, культурно-мистецької спадщини і застосовувати результати аналізу при формуванні концепції твору та побудові художнього образу.

11. Визначати мету, завдання та етапи мистецької та дослідницької діяльності, сприяти оптимальним соціально-психологічним умовам для якісного виконання роботи.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	8
семінарські заняття / практичні / лабораторні	36
самостійна робота	46

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
5	«Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»	3	вибірковий

Тематика навчальної дисципліни

Тема	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
Тема 1. Вступ до предмета «Основи реставрації творів станкового живопису». Предмет та об'єкт дослідження в реставрації. Методи дослідження.	2		
Тема 2. Обробка творів, уражених біоорганізмами. Боротьба з мікроорганізмами. Обробка творів, уражених жуками -точильниками.		2	6
Тема 3. Профілактична проклейка. Матеріали та їх підготовка. Накладення і видалення профілактичної проклейки.	2	4	6

Тема 4. Видалення поверхневих забруднень. Забруднення, котрі легко видалити. Воскові забруднення і бризки фарб. Забруднення, котрі важко видалити	2	6	6
Тема 5. Зміцнення зруйнованого левкасу. Приготування клею. Підготовка до процесу зміцнення. Основний спосіб зміцнення левкасу - просочення клеєм. Підведення клею під відставання. Особливі випадки зміцнення левкасу. Зміцнення рельєфного левкасу		4	6
Тема 6. Відновлення ділянок втраченого левкасу. Приготування робочих розчинів. Підготовка поверхні основи. Нанесення левкасу. Відновлення об'ємного та різьбленого левкасу. Бортове зміцнення левкасу.		4	6
Тема 7. Видалення потемнілих захисних покриттів. Розчинники, що застосовуються в реставрації станкового темперного живопису. Робочі розчини з органічних розчинників. Розм'якшення і видалення захисних плівок. Пробні розчищення. Способи видалення захисної плівки.	2	6	6
Тема 8. Тонування. Фарби для тонування. Підготовка процесу тонування. Способи тонування		6	6
Тема 9. Реставраційне захисне покриття. Вимоги до захисних плівок. Реставраційні оліфні плівки. Реставраційні лакові плівки. Реставраційне воскове покриття.		4	4
	8	36	46

6. Система оцінювання дисципліни

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	<p>Оцінювання з навченої дисципліни проводиться з метою перевірки знань і вмінь студентів, виявлення якості засвоєних компетентцій, формування рейтингу успішності. Оцінювання результатів навчання відбувається на принципах систематичності, об'єктивності та прозорості.</p> <p>Загальна система оцінювання навчальної дисципліни є уніфікованою в межах Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Оцінювання результатів навчання відбувається згідно положення «Порядок організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» розміщеного на сайті університету: https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2023/05/otzinnuvannja-uspishnosti.pdf</p> <p>Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти визначені у Положенні про організацію освітнього</p>
---	--

процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника:

https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2023/08/polozenia-pro-osp_7-redaktsia.pdf

Семестровий (підсумковий) контроль з дисципліни «Основи реставрації творів станкового живопису» проводиться у формі екзамену. Екзамен передбачений в кінці 5 семестра. Навчання оцінюється за 100 бальною шкалою.

Шкала оцінювання			
Університетська	Національна		Шкала ЄКТС
90-100	5	відмінно	A
80-89	4	добре	B
70-79			C
60-69	3	задовільно	D
50-59			E
26-49	2	Незадовільно (з можливістю повторного складання)	FX
1-25			Незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)

Оцінювання результатів навчання з дисципліни передбачає поточне оцінювання на практичних заняттях, виконання самостійної роботи, а також складання екзамену.

Загальна система розподілу балів за різні види робіт

Вид навчальної діяльності	Максимальна кількість балів
Практичні заняття	40
Самостійна робота	10
Екзамен	50
Заг. к-ть	100

Вимоги до письмової роботи

Вивчення дисципліни передбачає обов'язкове виконання всіма студентами самостійної роботи. Самостійна робота передбачає виконання студентами завдань до кожної теми згідно силабуса. Це завдання пов'язані із роботою із словниками, виконанням рефератів, презентацій тощо.

Максимальна кількість балів за самостійну роботу – 10.

Практичні заняття

Практичні заняття передбачають вивчення студентами тем згідно силабуса. Студенти усно та письмово відповідають та

	<p>обговорюють питання відповідної теми заняття, готують наукові виступи, проходять тестування.</p> <p>Система оцінювання практичних занять визначена у Положенні про «Порядок організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника».</p> <p>Максимальна кількість балів за практичні заняття – 40.</p>
Умови допуску до підсумкового контролю	<p>Умови допуску до підсумкового контролю визначаються в Положенні про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника (https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2023/08/polozenia-pro-osp_7-redaktsia.pdf) та згідно положення «Порядок організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» розміщеного на сайті університету: https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2023/05/otzinnuvannja-uspishnosti.pdf</p> <p>Студент допускається до семестрового контролю при відсутності пропусків занять та виконанні усіх видів робіт передбачених силабусом навчальної дисципліни.</p> <p>Здобувач не допускається до складання екзамену, якщо впродовж семестру він набрав менше ніж 25 балів. У цьому випадку йому у відомості робиться запис “не допущений” і виставляється набрана кількість балів. Допускається, як виняток, з дозволу завідувача кафедри, виконання у визначений кафедрою строк, здобувачем вищої освіти додаткових видів робіт з навчальної дисципліни (відпрацювання пропущених занять, виконання індивідуальних завдань тощо) для підвищення оцінок за змістові модулі.</p>
Підсумковий контроль	<p>Вивчення дисципліни передбачає <u>складання</u> всіма студентами екзамену у письмовій формі. Екзамен проводиться в кінці п’ятого семестру та охоплює теми № 1-9. На екзамен виноситься три питання.</p> <p>Максимальна кількість балів за екзамен – 50.</p>
7. Політика навчальної дисципліни	
<p><u>Письмові роботи:</u> Планується виконання студентами письмових робіт: письмових тестових завдань, експрес-опитувань на практичних заняттях тощо.</p> <p><u>Академічна доброчесність:</u> Політику, стандарти та процедури дотримання академічної доброчесності визначено в таких документах ЗВО: 1. Положенні про запобігання академічному плагіату (нова редакція) у Прикарпатському</p>	

національному університеті імені Василя Стефаника: <https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/04/nova-redaktsiia-polozhennia-pro-zapobihannia-akademichnomu-plahiatu.pdf>

метою якого є запобігання та виявлення плагіату в наукових, навчально- і науково-методичних роботах науково-педагогічних працівників, здобувачів всіх освітніх ступенів (ОС) та форм навчання; розвитку навичок коректної роботи із джерелами інформації та впровадження практики належного цитування; дотримання вимог наукової етики та поваги до інтелектуальних надбань; активізації самостійності й індивідуальності при створенні авторського твору і відповідальності за порушення загальноприйнятих правил цитування.

2. Положенні про Комісію з питань етики та академічної доброчесності (нова редакція), <https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/10/Нова-редакція-Положення-про-запобігання-академічному-плагіату.pdf>, в якому зазначаються права та обов'язки комісії, вимоги до її складу та порядок роботи;

3. Кодексі честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (нова редакція), <https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/09/Нова-редакція-Кодексу-честі-Прикарпатського-національного-університету-імені-Василя-Стефаника-1.pdf>, в якому принцип академічної доброчесності сформульовано як один із основних принципів поведінки члена університетської громади.

Відвідування занять

Відвідання занять є важливою складовою навчання. Очікується, що всі студенти відвідають лекції і практичні заняття курсу.

Пропуски занять здійснюються у вигляді відпрацювання (здачі) практичних занять, підготовки індивідуальних творчих завдань (проектів, презентацій, рефератів) та опрацювання літератури із лекційних курсів.

Додаткові бали

Додаткові бали здобувачі освіти можуть отримати за написання рефератів, поглиблене вивчення певних питань за додатковою літературою з лекційних курсів; виконання додаткових завдань із практичних занять.

За рішенням кафедри здобувачам, які брали участь у науково-дослідній роботі (роботі конференцій, студентських наукових гуртків та проблемних груп, підготовці публікацій), а також були учасниками олімпіад, конкурсів тощо, можуть присуджуватися додаткові бали.

Неформальна освіта

Неформальна освіта регулюються Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника (Редакція 3) (введено в дію наказом ректора № 672 від 24.11.2022 р.)

<https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2022/11/neformalna-osvita.pdf>

1. Рекомендована література

1. Бідзіля О.В. Комахи-шкідники музейних колекцій : Методичний посібник з ідентифікації. ННДРЦУ. – Київ : Національний науково-дослідний реставраційний центр України, 2019. – 72 с. : іл..150.
2. Веретко, Наталія. "РЕСТАВРАЦІЯ МОНУМЕНТАЛЬНОГО ЖИВОПISУ ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ В УКРАЇНІ." Вісник КНУКіМ. Серія «Мистецтвознавство» 46 (2022): 8-12. <http://arts-series-knukim.pp.ua/article/download/257944/254797>
3. Духовна велич: меморії видатних українців. Наукова реставрація до 30-річчя Незалежності України : каталог виставкового проєкту. - Київ :Національний науково-дослідний реставраційний центр України, 2021. – 288 с : іл.

4. Жердзицький В. Є. Живопис. Техніка і технологія: навчальний посібник.– Х. : Колорит, 2006. – 327 с.
 5. Зайцева, Вікторія Олександрівна. "Реставрація ансамблю монументальних розписів Троїцької надбрамної церкви Києво-Печерської лаври." (2023). <http://surl.li/pxvlo>
 6. Карпов, Віктор Васильович. "Реставрація монументального живопису в Україні в 50–60-ті роки ХХ ст. Суспільні прагнення та ідеологічні колізії." (2023). <http://surl.li/pxvkd>
 7. Коваль Е.З., Митківська Т.І. Мікологічне обстеження музейних пам'яток/ ННДРЦУ. – К., 2014. – 240 с., іл.
 8. Культурна спадщина України. Правові засади збереження, відтворення та охорони культурно-історичного середовища. /Збірник офіційних документів.– К.: Істина, 2002. – 336 с.
 9. Наукова реставрація. Історія, сучасність, шляхи модернізації: наукові доповіді XI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 11–14 вересня 2018 року) / ННДРЦУ. Київ : Національний науково-дослідний реставраційний центр України, 2018. – Ч. 1. – 392 с. – Ч. 2. – 312 с.
 10. Паур І. Навчальна дисципліна "Сфрагістика і геральдика" для студентів спеціальності "Реставрація творів мистецтва": з досвіду викладання //Проблеми дидактики історії. - 2019. - Вип. 10. - С. 147-152. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Prdist_2019_10_19
 11. Ревенок Н. Наукова реставрація творів декоративно-ужиткового мистецтва в системі вищої художньої освіти // Українська академія мистецтва. - 2021. - Вип. 30. - С. 92-106. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uam_2021_30_14
 12. Ревенок Н. Методичні рекомендації для курсу навчальної дисципліни "Реставрація скульптури та творів декоративно-ужиткового мистецтва з кераміки" / Н. Ревенок // Українська академія мистецтва. - 2016. - Вип. 25. - С. 67-76. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uam_2016_25_9
 13. Сланський Б. Техніка живопису та реставрації; авт. перед. та упоряд. І.Дорофієнко. Київ : Мистецтво, 2009. – 304 с.: іл.
 14. Стасюк О. Реставрація творів мистецтва та архітектури з каменю – виклики та відповіді// Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Архітектура. - 2020. - Vol. 2, Iss. 1. - С. 48-53. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPARX_2020_2_1_8
 15. Тимченко Т. Р. Методи захисту основ станкового живопису (історія та сучасні технології). Київ : Задруга, 2015. – 98 с. : іл.
 16. Титов М. Визначення та опис стану збереженості творів станкового живопису. Луганськ : Світлиця, 2007. – 36 с. : іл.
 17. Титов М. Техніка і технологія темперного жовткового іконопису. Київ : BONA MENTE, 2005. – 96 с. : іл.
 18. Туманов І. М. Рисунок, живопис, скульптура: Теоретико-методологічні основи комплексного навчання. Львів: Аверс, 2010. – 496 с.
- Допоміжна**
1. Музеї народного мистецтва та національна культура: збірник наукових праць за ред. д-ра мист. М.Селівачова. – К.: Златограф, 2006. – 268 с.,іл..

2. Словник українського сакрального мистецтва / [М. Станкевич, С.Боньковська, Р. Василик, Л. Герус, Р. Забашта, Р. Захарчук-Чугай, І.Зіньків, М. Моздир, В. Тарас, Я. Тарас, О. Шпак] – Л.: Афіша, 2006. – 286 с.

Інформаційні ресурси

1. Наукова бібліотека Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.
2. Наукова бібліотека Інституту мистецтв.
3. Обласна наукова бібліотека імені Івана Франка.
4. Фонди Музею мистецтв Прикарпаття.
5. Фонди Львівського національного музею.

Викладач _____ доц. Попенюк Ю.А.